

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЛОГВИНСЬКИЙ ГЕОРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 343.36

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА
ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСЯГАННЯ НА ЗАХИСНИКА
ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України **СТРЕЛЬЦОВ Євген Львович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **ВЕРЕША Роман Вікторович**, Академія адвокатури України, завідувач кафедри кримінального та адміністративного права

кандидат юридичних наук, доцент **ПАВЛОВА Тетяна Олександрівна**, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

Захист відбудеться 24 вересня 2021 року о 10.00 годнині на засіданні спеціалізованої вченої ради (Д 41.086.03) Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотекі Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий « »

2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Ларюгіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Європейський вектор розвитку України як правової держави актуалізує проблеми гарантування прав та свобод учасникам судового процесу, а також їх ефективну кримінально-правову охорону від суспільно небезпечних посягань. Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, діяльність якої, відповідно до ст. 131–2 Конституції України, гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», кримінальним процесуальним законодавством України, рішеними Національної асоціації адвокатів України, правилами адвокатської етики та ін. При цьому організація якісної роботи адвокатури та реалізація принципу вимagalності судочинства потребує обов'язкового забезпечення реальних гарантій безпеки для захисників чи представників осіб. Розробка правових рішень повинна виходити з об'єктивно напірої потреби модернізації правових норм, які регламентовані протягом еволюції національної правової системи. Тому особливої актуальності набувають питання кримінально-правової охорони захисники та представники особи, а також їх близьких родичів та членів сім'ї від таких кримінальних правопорушень.

Питання кримінальної відповідальності за посягання на захисника чи представника особи та інші кримінальні правопорушення проти правосуддя досліджували такі відомі вчені, як: В.І. Борисов, О.О. Дудоров, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, Л.М. Палюх, Є.Л. Стрельцов, А.М. Соловйова, О.С. Сотуда, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та інші. Але ще залишається коло питань щодо кримінально-правової охорони захисника та представника особи від посягань, які потребують свого комплексного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію положень Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ухвалені Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV; Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011; Стратегії реформування судочинства, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р, та ін.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016–2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 роки (державний реєстраційний номер 01161001842).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз кримінально-правової характеристики посягання на захисника чи представника особи:

Для досягнення цієї мети в дисертації вирішувалися такі завдання:

розглянути ранні етапи формування законодавства про посягання на захисника чи представника особи;

охарактеризувати еволюцію правової охорони захисника чи представника особи протягом XX століття;

проаналізувати міжнародно-правові стандарти та кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи від незаконного втручання, примушування, насильства та фізичного насильства та переслідування;

дослідити об'єкт посягання на захисника чи представника особи;

розглянути ознаки потерпілих від посягання на захисника чи представника особи

охарактеризувати об'єктивну сторону посягання на захисника чи представника особи;

визначити ознаки суб'єкта посягання на захисника чи представника особи

дати загальну характеристику суб'єктивної сторони посягання на захисника чи представника особи;

вивчити питання розмежування посягання на захисника чи представника особи із суміжними кримінальними правопорушеннями;

розглянути посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн сім'ї італьського права;

охарактеризувати посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони захисника чи представника особи від посягань.

Предмет дослідження – кримінально-правові характеристики посягання на захисника чи представника особи.

Методи дослідження. В ході дисертаційного дослідження застосовувалися різноманітні наукові методи, зокрема: діалектичний дозволів проаналізувати кримінальне законодавство та практику його застосування щодо відповідальності за посягання на захисника чи представника особи (застосовувалося у всіх розділах); історико-правовий – надав можливості

Уявляючи генезис норм про кримінальну відповідальність за посягання на захисника чи представника особи (підрозділи 1.1, 1.2); порівняльно-правовий – використовувався для опанування досвіду зарубіжних країн щодо інституту кримінальної відповідальності за посягання на захисника чи представника особи (розділ 4); логіко-семантичний – забезпечив поглиблення понятійного апарату щодо проблематики дослідження (підрозділ 1.3, розділ 2); конкретно-соціологічний – дав змогу вивчити матеріали судової та слідчої практики, здійснити власні емпіричні дослідження в контексті дослідження кримінальної відповідальності за посягання на захисника чи представника особи (застосовувався у всіх розділах); статистичний – вистосовувався під час узагальнення правозастосовної практики щодо посягання на захисника чи представника особи (застосовувався в усіх розділах).

Нормативною базою дослідження є: Конституція України, Кримінальний кодекс України 2001 року, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року та інші закони України, законодавство зарубіжних країн, зокрема, кримінальні кодекси окремих штатів США, країн Східної Європи тощо. Історичний метод дослідження вимагав вивчення кримінального законодавства Російської імперії (XVIII – початок XX ст.), Австро-Угорської імперії (Австрійський Кодекс «Про злочини, правопорушення та проступки» 1852 року, Закон «Про кримінальне судочинство» 1873 р. та ін.), кримінальні кодекси УРСР 1922, 1927 і 1960 рр. та ін. У роботі аналізуються необхідні для дослідження положення постанов Пленуму Верховного Суду України, вищих судових інстанцій, які діяли раніше в СРСР, УРСР.

В емпіричну основу дослідження були покладені статистичні і аналітичні дані МВС України, Верховного Суду України, а також ухвали Верховного Суду СРСР, УРСР, РРФСР та зарубіжних країн.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням кримінально-правової характеристики посягання на захисника чи представника особи.

За результатами проведеного дослідження сформульовані такі теоретичні та практичні положення, що мають наукову новизну:

перше:

аргументовано необхідність зміни назви розділу XVIII Особливої частини КК України та запропоновано таку редакцію: «Кримінальні правопорушення проти діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя чи правозахисної діяльності».

на основі позитивного зарубіжного досвіду, враховуючи те, що мотив вчинення кримінального правопорушення може обумовленою недовдоволенням такою законною діяльністю, помстою за таку законну діяльність, а також стосуватися минулої, теперішньої чи майбутньої законної діяльності потерплого, запропоновано доповнити ч. 1 ст. 398, ч. 2 ст. 398, ч. 3 ст. 398,

ч. 1 ст. 400 КК України після слів «пов'язаною з наданням правової допомоги» словами «з метою припинення чи зміни характеру такої діяльності або з мотивів помсти»;

здійснена систематизація положень кримінальних кодексів зарубіжних країн романо-германської правової сім'ї щодо криміналізації посягань на захисника чи представника особи та виявлено три основні підходи: 1) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи на рівні окремої статті; 2) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи в одній статті з іншими учасниками судового процесу (адвокати, прокурор, експерт, перекладач або свідки в ході судового розгляду, з метою змінити хід судового розгляду та ін.); 3) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи шляхом утворення в якості кваліфікуючої ознаки іншого кримінального правопорушення.

пропонується:

пропозицію щодо зміни назви ст. 400 КК України, яка в авторський редакції повинна мати наступний вигляд: «Умисне вбивство або заподіяння вбивства особи, яка здійснює правозахисну діяльність»;

поняття «втручання» в діяльність захисника чи представника особи як порушення встановлених законом гарантій від примушування, вчинення переслідувань щодо здійснення правомірної діяльності, а також від політичного переслідування у зв'язку з правомірною діяльністю захисника та представника особи.

підходи до визначення видового об'єкту посягань на захисника чи представника особи як порядку здійснення правозахисної діяльності особою, яка надає правову допомогу, захищеність особистих, майнових прав і інтересів особи, яка здійснює таку діяльність та її близьких родичів;

дотато подальшого розвитку:

розуміння кримінально-правових гарантій прав захисника та представника особи від незаконного втручання, примушування, політичного та фізичного насильства та переслідування як системи взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють між собою та механізмом кримінально-правової охорони;

поняття «адвокатська таємниця», «правомірна діяльність захисника чи представника особи з надання правової допомоги», «кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи» в контексті кримінально-правової охорони захисника та представника особи;

положення щодо визначення коли потерпілих від посягань на захисника чи представника особи і внесення відповідних змін до норм ст. 398, 400 КК України та доповнення тексту статей після слів «щодо близьких родичів» словами «та членів їх сім'ї»;

підходи щодо усунення недоліків законодавчої техніки на техніко-юридичному рівні у текстах ст. ст. 398, 400 КК України, а саме: у ч. 2 ст. 398 слова «легких або середньої тяжкості тілесних ушкодженнях» випропоновано вживати в однині «легкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження», оскільки для кваліфікації за цією ознакою достатньо одного такого ушкодження; у ч. 1 ст. 400 перед словом «вбивство» додати «умисне»;

критерії розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 398, 400 КК України, із суміжними складами кримінальних правопорушень, зокрема, передбачених статтями 115, 129, 397 КК України;

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, викладені у роботі, можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – для більш ґрунтовного дослідження норм про кримінальну відповідальність та посягання на життя чи здоров'я особи;

правотворчій діяльності – для вдосконалення норм КК України, які встановлюють відповідальність за посягання на життя, здоров'я або насильство щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, та для вдосконалення положень кримінального процесуального законодавства;

правозастосовній діяльності – для правильної кримінально-правової кваліфікації дій, пов'язаних з посяганнями на життя, здоров'я або насильством щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право України», «Порівняльне кримінальне право», «Кримінальний процес України»;

Апробація результатів дослідження. Основні положення, теоретичні і практичні висновки дисертаційної роботи апробовані під час обговорення дисертації та окремих її розділів на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», засіданні Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та на 6 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях та семінарах, серед яких: «Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний вимір» (24 травня 2019 р., м. Одеса); «ECHR's jurisprudence in digital era» (May 31–June 1, 2019, Odessa); «Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів: дзвінка у цифрову еру» (17 лютого 30-ти річчя проголошення незалежності України та 25-ти річчя прийняття Конституції України)» (21 травня 2021 р., м. Одеса); «Кримінально-правова правотворчість, визначення та значення» (28 травня 2021 р., м. Одеса); «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (4–5 черв

2021 р., м. Харків): «Юридичні науки. проблеми та перспективи» (25–26 черв. 2021 р., м. Запоріжжя).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження опубліковані в 13 наукових працях, з них 4 наукові статті опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України. 3 наукові статті, опубліковані у зарубіжних юридичних виданнях юридичного напрямку, та 6 тез доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складатиметься зі вступу, чотирьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (290 найменувань). Повний обсяг дисертації становить 227 сторінок, із них загального тексту – 197 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У Вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, визначаються зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета, завдання, об'єкт, предмет, і методи дослідження, висвітлюються наукова новизна отриманих результатів та їх практичне значення, зазначається про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-правові та історичні засади дослідження» складатиметься з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Ранні етапи формування законодавства про посягання на захисника чи представника особи»* досліджено генезис формування кримінально-правових норм про посягання на захисника чи представника особи на різних етапах розвитку такого законодавства.

На основі аналізу джерельної бази та історіографії, системного аналізу історичних подій, а також підходів до визначення певних темпоральних позначок, зв'язок між якими потрібно вважати різними періодами розвитку законодавства про посягання на захисника чи представника особи, починаючи з IX-го століття та закінчуючи початком XX століття, які є різними етапами розвитку такого законодавства. Нижня межа обговорена виходом інституту адвокатури на сучасний у крайських землях, верхня межа – розпадом Російської імперії, що безумовно вплинуло на формування кримінально-правових норм про посягання на захисника чи представника особи.

Проналізовано законодавство зарубіжних держав щодо посягання на захисника та представника особи, а також спонівлення понять «правозахисник», «привозахисна діяльність» у порівняльному аспекті. Зроблено висновок, що на ранніх етапах формування законодавства про посягання на захисника чи представника особи прямої норми, яка б мала на меті забезпечення кримінально-правової охорони захисника чи представника особи, не передбачалося, і лише, починаючи з XVIII століття, у нормативно-

правових актах отримує своє закріплення норма щодо охорони учасників судового процесу від посягань, насамперед, судді. На ранніх етапах розвитку української державності та законодавства в цілому важливим є дослідження виникнення модерного поняття «адвокат». Однак проаналізовані джерела та історіографія цієї проблеми дозволили зробити висновок про відсутність в українській правовій традиції цього терміну. Натомість більш характерним для української правової традиції є вживання терміну «правозахисник».

У підрозділі 1.2. *«Еволюція правової охорони захисника чи представника особи протягом XX століття»* обґрунтовано, що кримінально-правові норми про посягання на захисника чи представника особи змінюються у зв'язку з розвитком нового світового порядку. Аналізується місце таких норм у системі засобів проти правопорушдя Української РСР.

Зроблено висновок, що розвиток кримінального законодавства про посягання на захисника чи представника особи мав поступальний характер. Оскільки ці норми нерозривно пов'язані з розвитком юридичної професії та стипендіялізмом інституту адвокатури в цілому, повноцінна кримінально-правова охорона адвоката та захисника особи могла отримувати необхідне закріплення на рубежі другого тисячоліття з виникненням зростаючого занепокоєння щодо охорони життя і здоров'я адвоката та представника при виконанні своїх професійних обов'язків. Новітній етап розвитку таких норм в Україні розпочався з розпадом біполярної системи в світі та переходом держави від тоталітарного режиму до демократичного, що призвів до зміни системи цінностей в державі та забезпечив кримінально-правову охорону захисника особи при виконанні професійних обов'язків.

У підрозділі 1.3. *«Міжнародно-правові стандарти та кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи від незаконного втручання, примушування, психічного та фізичного насильства та переслідування»* висловлені основні міжнародно-правові стандарти та вироблені на їх основі основні кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи.

Встановлено, що кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи поділяються на наступні види: 1) кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи від незаконного втручання; 2) кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи від примушування; 3) кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи від психічного та фізичного насильства та 4) від переслідування.

На підставі вивчення справ ЄСПЛ встановлено, що втручання в діяльність адвоката, розглянуті в рішеннях ЄСПЛ, стосувалися: допиту (чи заміру допитати) адвоката; відсторонення адвоката від участі у справі; обшуку адвоката та адвокатських приміщень; контролю адвокатських кореспонденцій;

порушення конфіденційності спілкування адвоката з клієнтом, розкриття банківських рахунків адвоката; обмеження щодо розголошення секретної інформації адвокату.

На основі проведеного дослідження вироблене власне розуміння кримінально-правових гарантії прав захисника та представника особи від незаконного втручання, примушування, психічного та фізичного насильства та переслідування як системи взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють між собою та механізмом кримінально-правової охорони.

Другий розділ «Об'єктивні ознаки посягання на захисника чи представника особи» складатиметься з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Об'єкт посягання на захисника чи представника особи» встановлено, що під родовим об'єктом злочинів розділу XVIII Особливої частини КК України слід розуміти суспільні відносини, які регулюють установленний законом порядок здійснення правосуддя, сприяння здійсненню такої діяльності та надання правової допомоги. Таке розуміння родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя дає змогу стверджувати, що назву розділу XVIII Особливої частини КК України потребує уточнення. Запропоновано висласти назву розділу XVIII Особливої частини КК України в такій редакції: «Злочини проти діяльності, пов'язаної зі здійсненням правосуддя чи правохисної діяльності».

Запропоновано об'єктом кримінально-правової охорони для статей 398, 400 КК України вважати суспільні відносини, які забезпечують законність та безперешкодищеність здійснення правохисної діяльності, особистої безпеки особам, які здійснюють таку діяльність, та їх близьких родичам, а основним безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених статтями 398, 400 КК України – встановлений порядок здійснення приватної, законодавчо урегульованої діяльності, спрямованої на надання правового захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Додатковим безпосереднім об'єктом слід вважати життя та здоров'я осіб, які здійснюють правохисну діяльність та їх близьких родичів.

У підрозділі 2.2. «Потерпілі від посягання на захисника чи представника особи» досліджено ознаки потерпілого від посягання на захисника чи представника особи.

З'ясовано, що потерпілою від кримінальних правопорушень, передбачених статтями 398, 400 КК України, може бути особа, яка здійснює правохисну діяльність, під якою слід розуміти фізичну особу, що особисто (за власною ініціативою чи на підставі уповноважуючого акту) або як учасник відповідної правохисної організації здійснює діяльність щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів окремих осіб чи груп осіб шляхом сприяння

усуненню порушених прав і свобод, їх відновленню та профілактиці таких порушень.

Встановлено, що такою особою може бути захисник у кримінальному чи адміністративному провадженні, представник (школьний представник) підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача та відповідача, юридичної особи у цивільному, господарському, кримінальному чи адміністративному провадженні; окрема особа як член групи чи асоціації щодо сприяння ефективному усуненню всіх порушень прав і основоположних свобод людини або певних груп людей, а також близькі родичі та члени сім'ї особи, яка здійснює правохисну діяльність.

У *підрозділі 2.3. «Об'єктивна сторона посягання на захисника чи представника особи»* досліджено проблеми об'єктивної сторони посягання на захисника чи представника особи.

Встановлено, що кримінальне правопорушення, передбачене частиною першою статті 398 КК України, має формальний склад, отже, виражається закінченням з моменту висловлення хоча б одного з різновидів погрози, значених у статті, незалежно від того, чи були погрози потім реалізовані і чи мав винний намір її реалізувати. Якщо винний не тільки висловив відповідну погрозу щодо захисника чи представника особи, а також щодо їх близьких родичів, але і пізніше реалізував цю погрозу, кваліфікація за статтею 398 КК України не потрібна. Обґрунтовано, що склад кримінального правопорушення, передбачений частинами другою та третьою статті 398 КК України, як конструкції об'єктивної сторони є матеріальним, оскільки тілесні ушкодження виникають і як діяння, і як наслідок, тобто охоплюється певний спосіб вчинення кримінального правопорушення та наслідки такого суспільно небезпечного діяння.

Встановлено, що склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 400 КК України, побудований таким чином, що для його закінчення достатньо факту вчинення виписи дій, спрямованих на загрозу смерті захисникові чи представникові особи, і не потрібно обов'язкового настання суспільно небезпечного наслідку у виді смерті цих потерпілих осіб. Зроблено висновок, що прямої яка явки на факультативні (додаткові) ознаки об'єктивної сторони в статті 398 КК України не міститься, отже, вони значення для кваліфікації не мають.

Третій розділ «Суб'єктивні ознаки посягання на захисника чи представника особи та розмежування їх зуміжними кримінальними правопорушеннями» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 3.1. «Суб'єкт посягання на захисника чи представника особи»* досліджено питання суб'єкта у всіх складах кримінальних правопорушень, які встановлюють відповідальність за посягання на захисника (представника) особи.

Обґрунтовано, що у всіх складах кримінальних правопорушень, які встановлюють відповідальність за посягання на захисника чи представника особи, суб'єкт загальний. На основі аналізу проблем устаткування в КК України віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за такі правопорушення, показано неточність поглядів деяких учених щодо необхідності підвищення віку суб'єкта з 14 років до 16 років. Запропоновано аргументи щодо встановлення єдиного мінімального віку суб'єкта злочину, тому що це дозволить враховувати при кваліфікації діяння в кожному конкретному випадку індивідуальний розвиток особи кримінального правопорушника, а не загальний типовий розвиток осіб у певному віці, а також вирішити питання про «вікову незрілість».

У підрозділі 3.2. *«Суб'єктивна сторона посягання на захисника та представника особи»* досліджено питання вини, мотивів та мети.

Обґрунтовано, що форма вини при заподіянні захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам легких, середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, визначається прямим умислом, при якому особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає настання наслідків у вигляді тілесних ушкоджень і бажає їх настання. Мотивом злочинців, що посягають на діяльність захисника чи представника особи, пов'язану з наданням правової допомоги, слід визнавати невиконання законною діяльністю зазначених осіб.

Встановлено, що мотив може бути обумовлений не лише правомірною (законною) діяльністю потерпілого, а й не правомірною. Обґрунтовано необхідність зазначення в тексті статей 398, 400 КК України на те, що така діяльність захисника чи представника має бути правомірною.

У підрозділі 3.3. *«Розмежування посягання на захисника чи представника особи із суміжними кримінальними правопорушеннями»* встановлено, що при розмежуванні посягання на захисника чи представника особи із суміжними складами кримінальних правопорушень основними ознаками є ознаки потерпілих осіб.

Здійснено розмежування посягання на захисника чи представника особи від складу злочину, передбаченого ст. 397 КК України. Встановлено, що норма статті 397 КК України має низький коефіцієнт практичного застосування через недосконалість нормативної конструкції. Запропоновано поняття «втручання» в діяльність захисника чи представника особи визнавати як порушення встановлених законом гарантій від примушування, вчинення перешкоди до здійснення правомірної діяльності, а також від політичного переслідування у зв'язку з правомірною діяльністю захисника чи представника особи. Аргументовано, що виходячи із бланкетного характеру норми статті 397 КК України, її неефективність пов'язана також з відсутністю комплексного механізму протидії втручанням в діяльність захисника чи представника

особи, якій має включати, крім кримінально-правових гарантій, також додаткові кримінально-процесуальні гарантії та гарантії на рівні спеціального законодавства.

Четвертий розділ «Компаративістський аналіз законодавства зарубіжних країн про посягання на захисника чи представника особи» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн правової сім'ї загального права» зазначено, що до англо-американського типу правової системи, як правило, відносять законодавство певних країн, це: Англія, Північна Ірландія, США, Канада, Австралія, Нови Зеландія; дедалю мірою – колишні колонії Британської імперії (нині 36 країн є членами Співдружності) та ін. Усередині англо-американського типу правової системи розрізняють два підтипи або дві групи: англійське загальне право (Англія); американське право (США).

З'ясовано, що у кримінальних кодексах різних штатів США прямо не передбачено відповідальність за посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Вирішення питання щодо кваліфікації таких посягань різняться залежно від штату, що породжує низку колізій та, певною мірою, недостатню кримінально-правову охорону прав адвокатів. Кваліфікація посягання на захисника чи представника особи здійснюється за «публічне залякування та погрози» (ст. 122 КК штату Луїзіана), за погрозу (ст. 422 КК штату Каліфорнії) або за посягання на державного службовця у тих штатах, де існує широке поняття «державний службовець» (Розділ 18 § 306 КК штату Колорадо). Для інкримінування складу погрози, публічного залякування з погрози необхідним є доведення наявності у потерпілого відчуття «стійкого страху». Встановлено, що у законодавстві деяких штатів США суди оперують таким поняттям як «стійкий страх», тобто душевний стан який не є миттєвим, нияцкоплиним або тимчасовим та визначається в кожному конкретному випадку окремо на основі вивчення всіх обставин справи (штат Каліфорнія).

Підрозділ 4.2. «Посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї» присвячений дослідженню особливостей посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї.

На основі дослідження посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї показано наявність трьох основних підходів до криміналізації таких діянь, а саме: 1) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи на рівні окремої статті; 2) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи в одній статті з іншими учасниками судового процесу (адвокати,

прокурора, експерта, перекладача або свідка в ході судового розгляду, з метою змінити хід судового розгляду та ін.); 3) криміналізація діяння щодо посилення на захисника чи представника особи шляхом утворення в якості кваліфікуючої ознаки іншого кримінального правопорушення. Визначено другий підхід як найбільш вдалий з точки зору принципу рівності всіх учасників судового процесу.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено узагальнені основні результати дисертаційного дослідження та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства. Найбільш виокремлені такі висновки і пропозиції:

1. На різних етапах формування законодавства про посилення на захисника чи представника особи прямої норми, яка мала б на меті забезпечення кримінально-правової охорони захисника чи представника особи, не передбачалося. Лише починаючи з XVIII століття, у нормативно-правових актах знаходиться закріплення норми про охорону учасників судового процесу від посилення. На ранніх етапах розвитку української державності та законодавства в цілому виокремив є дослідження виникнення сучасного поняття «адвокат». Однак проаналізовані джерела та історіографія цієї проблеми дозволили зробити висновок про відсутність в українській правовій традиції наявності такого терміну. Найближчим для вживання є термін «правозахисник».

2. Розвиток кримінального законодавства про посилення на захисника чи представника особи у XX столітті мав поступальний характер. Оскільки такі норми нерозривно пов'язані з розвитком юридичної професії та становленням інституту адвокатури в цілому, повноцінна кримінально-правова охорона адвоката та захисника особи отримала розвиток лише на рубежі другого тисячоліття з виникненням зростаючого занепокоєння щодо охорони життя і здоров'я адвоката та представника особи при виконанні своїх професійних обов'язків. Новітній етап розвитку таких норм в Україні розпочався з розпадом біполярної системи в світі та переходом держави від тоталітарного режиму до демократичного, що призвів до зміни системи цінностей в державі та забезпечив кримінально-правову охорону захисника особи при виконанні професійних обов'язків.

3. На основі дослідження міжнародно-правових стандартів запропоновано розуміння кримінально-правових гарантій прав захисника та представника особи як гарантій від незаконного втручання, примусування, посягання та фізичного насильства та переслідування як системи взаємозв'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють між собою та механізмом кримінально-правової охорони.

4. Родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XVIII Особливої частини КК України, є суспільні відносини, які відображають встановлений законом порядок здійснення правосуддя, сприяння здійсненню такої та правозахисної діяльності. Запропоновано назву цього розділу викласти в такій редакції: «Злочини проти діяльності, пов'язаної з здійсненням правосуддя чи правозахисної діяльності».

5. Обґрунтовано необхідність кримінально-правового захисту не тільки захисника, представника особи, як це передбачено у статтях 398, 400 КК України, але і законних представників, інших осіб, які здійснюють правозахисну діяльність з надання правової допомоги, при чому незалежно від правової галузевої підлежаності такої допомоги. Запропоновано слова «захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги» у статтях 398–400 КК України замінити на слова «особи, яка здійснює правозахисну діяльність».

6. Кримінальне правопорушення, передбачене частиною першою статті 398 КК України, має формальний склад, отже, вважається закінченим з моменту виставлення хоча б одного з різновидів погрози, зазначених у статті, незалежно від того, чи були погрози потім реалізовані і чи мав винний намір її реалізувати. Якщо винний не тільки висловив відповідну погрозу щодо захисника чи представника особи, а також щодо їх близьких родичів, але і пініює реалізувати цю погрозу, кваліфікація за статтею 398 КК України не потрібна. Об'єктивна сторона статті 400 КК України має формально-матеріальний характер, і коли в процесі посягання на життя захисника чи представника особи дії злочинця не призводять до настання смерті потерпілого і заподіюється шкода його здоров'ю, у цьому випадку необхідна додаткова кваліфікація за статтями КК України, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти здоров'я.

7. У всіх складах кримінальних правопорушень, які встановлюють відповідальність за посягання на захисника чи представника особи, суб'єкт зпильний. Аналіз проблеми установлення в КК України віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за такі правопорушення, показав неточність поглядів деяких учених щодо необхідності підвищення віку суб'єкта з 14 років до 16 років.

8. Форма вини при заподіянні особі, яка здійснює право захисну діяльність, або її близьким родичам легких, середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку з привомірною діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, визначається прямим умислом. Винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає настання наслідків у вигляді тілесних ушкоджень і бажає їх настання. Ураховуючи те, що мотив може бути обумовлений незадоволенням виконаною діяльністю захисника, представника особи помстою чи такою ціллю діяльності, стосуватися змудоті,

теперішньої чи майбутньої законної діяльності потерпілого, необхідною є вказівки в тексті статей 398, 400 КК України на те, що така діяльність захисника чи представника має бути правопірною.

9. Дослідження липань розмежування посягання на захисника чи представника особи показало, що при розмежуванні посягання на захисника чи представника особи із суміжними складами кримінальних правопорушень основними ознаками є ознаки потерпілих осіб. Питання щодо розмежування ч. 1 ст. 398 із ст. 129, ст. 195, ст. 125 КК України вирішується за правилами кваліфікації при конкуренції загальної та спеціальної норм.

10. Дослідження норми про посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн привоюв сім'ї загального приво показало, що у кримінальному законодавстві таких країн, як правило, прямо не передбачено відповідальність за посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Кваліфікація посягання на захисника чи представника особи здійснюється за «публічне залякування та погрозу» (штат Луїзіана), «погрозу» (штат Каліфорнія) або за посягання на державного службовця у тих штатах, де існує широке поняття «державний службовець» (штат Колорадо).

11. Порівняльно-правовий аналіз посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германської привоюв сім'ї показав наявність трьох основних підходів до криміналізації таких діянь: 1) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи на рівні окремої статті; 2) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи в одній статті з іншими учасниками судового процесу (адвоката, прокурора, експерта, перекладача або свідка в ході судового розгляду, з метою вплинути хід судового розгляду та ін.); 3) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи шляхом утворення в якості кваліфікуючої ознаки іншого кримінального правопорушення.

На підставі проведеного дослідження, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду запропоновано викласти статті 398, 400 КК України у такій редакції.

«Стаття 398. Погроза або посягання щодо особи, яка здійснює правозахисну діяльність»

1. Погроза обманом, насильством або залякуванням чи пошкодженням майна щого особи, яка здійснює правозахисну діяльність, а також щодо її близьких родичів та членів її сім'ї у зв'язку з правозахисною діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, задля припинення чи зміни характеру такої діяльності або з мотивів помсти

карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Зміне життя особи, яка здійснює правозахисну діяльність або її близьких родичів та членів сім'ї легкого або середнього тяжкості

тілесного ушкодження у зв'язку з правомірною діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, застосовується чи зміни характеру такої діяльності або з мотива помсти

карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Умисне загроження тям самим особою у зв'язку з правомірною діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, застосовується чи зміни характеру такої діяльності або з мотива помсти, тяжкого тілесного ушкодження

карається позбавленням волі на строк від семи до двадцяти років»;

«**Стаття 400.** Умисне обвиство або замах на обвиство особи, яка здійснює правозахисну діяльність у зв'язку з правомірною діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги

Умисне вбивство або замах на вбивство особи, яка здійснює правозахисну діяльність або її близьких родичів чи членів її сім'ї у зв'язку з правомірною діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, застосовується чи зміни характеру такої діяльності або з мотива помсти

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Логвинський Г.В. Родовий об'єкт для посягання на захисника чи представника особи. *Нове українське право*. 2021. Випуск 3. С. 57–63.

2. Логвинський Г.В. Компаративістський аналіз законодавства зарубіжних країн про посягання на захисників чи представників особи. *Zhurnalnyi pisel journal*. 2021. № 55. С. 18–21.

3. Логвинський Г.В. Потертілі від посягання на захисника чи представника особи: кримінально-правове пізнання. *Прикарпатський юридичний тижник*. 2021. № 2. С. 57–63.

4. Логвинський Г.В. Посягання на захисників чи представників особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї. *Znaustvena pisel journal*. 2021. № 57. С. 71–80.

5. Логвинський Г.В. Посягання на захисників чи представників особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї. *Sciences of Future*. 2021. № 76. С. 62–71.

6. Логвинський Г.В. Суб'єкт посягання на захисників чи представників особи. *Правові питання*. 2021. № 13. Том 2. С. 40–48.

7. Логвинський Г.В. Суб'єктивна сторона посягання на захисників чи представників особи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 62–71.

8. Логвинський Г.В. Базові складові кримінальної політики держави на територіях з обмеженою юрисдикцією. *Кримінальне правосуддя: національний та зарубіжний вимір*; матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 24 травн. 2019 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 25–27.

9. Logvynskyi G. V. Limited Criminal Jurisdiction in International Practice. *ECtHR's jurisprudence in digital era: proc. of intern. sci. conf.*, May 31–June 1, 2019. Odessa: Publishing house "Helvetika", 2019. P. 47–49.

10. Logvynskyi G. V. Principles and guarantees for the security of advocates: international experience. *Науки про суспільне життя України в епоху глобалізації виклики людства у цифрову еру» (з нагодою 30-ти річчя проголошення незалежності України та 25-ти річчя прийняття Конституції України*; матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 травн. 2021 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 236–238.

11. Логвинський Г.В. Концепційні аспекти у питаннях безпеки адвокатів. *Кримінально-правова правосуддя: виклики та значення*; матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 28 травн. 2021 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 25–27. URL: <http://www.nauka.com.ua/?op=1&j=efektivna-ekonomika&s=ua&z=2525> (дата звернення: 12.06.2021).

12. Логвинський Г.В. Правозахисник: спроба створення правової дефініції. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*; матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 черв. 2021 р. Херків: «Східноукраїнська наукова юридична організація», 2021. С. 153–156.

13. Логвинський Г.В. Проблемні питання визначення видового об'єкта посягання на захисника чи представника особи. *Інформаційні науки: проблеми та перспективи*; матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 черв. 2021 р. м. Запоріжжя. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2021. С. 83–87.

АНОТАЦІЯ

Логвинський Г.В. Кримінально-правова характеристика посягання на захисника чи представника особи. – Рук.копія.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням кримінально-правової характеристики посягання на захисника чи представника особи.

У дисертації вперше аргументовано необхідність зміни назви розділу XVIII Особливої частини КК України та запропоновано таку редакцію:

«Кримінальні правопорушення проти діяльності, пов'язаної зі здійсненням правосуддя чи правоохоронної діяльності».

На основі позитивного зарубіжного досвіду, враховуючи те, що мотив вчинення злочину може бути зумовлений невдоволенням такою законною діяльністю, помстою за таку законну діяльність, а також стосуватися минулої, теперішньої чи майбутньої законної діяльності потерпілого, запропоновано доповнити ч. 1 ст. 398, ч. 2 ст. 398, ч. 3 ст. 398, ч. 1 ст. 400 КК України після слів «пов'язаною з наданням правової допомоги» словами «заття припинення чи зміни характеру такої діяльності або з мотивів помсти».

Вперше здійснено систематизацію положень кримінальних кодексів зарубіжних країн романо-германської правової сім'ї щодо криміналізації посягань на захисника чи представника особи, що показало наявність трьох основних підходів до криміналізації таких діянь, а саме: 1) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи на рівні окремої статті; 2) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи в одній статті з іншими учасниками судового процесу (адвоката, прокурора, експерта, перекладача або свідка в ході судового розгляду, з метою вплинути хід судового розгляду та ін.); 3) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи шляхом утворення в якості кваліфікуючої ознаки іншого кримінального правопорушення.

Удосконалено пропозицію щодо зміни назви ст. 400 КК України на «умисне вбивство або запал на вбивство особи, яка здійснює правозахисну діяльність»; підходи щодо визначення видового об'єкту посягань як порядку здійснення правозахисної діяльності особою, яка надає правову допомогу, захищеність особистих, майнових прав і інтересів особи, яка здійснює таку діяльність та її близьких родичів.

Розвиток кримінального законодавства про посягання на захисника чи представника особи у XX столітті мав постулативний характер. Оскільки ці норми нерозривно пов'язані з розвитком юридичної професії та становленням інституту адвокатури в цілому, повноцінна кримінально-правова охорона адвокатів та захисників особи отримали розвиток лише на рубежі другого тисячоліття з виникненням зростаючого занепокоєння щодо охорони життя і здоров'я адвоката та представника при виконанні своїх професійних обов'язків. Новітній етап розвитку таких норм в Україні розпочався з розпадом біполярної системи в світі та переходу держави від тоталітарного режиму до демократичного, що призвів до зміни системи цінностей в державі та забезпечив кримінально-правову охорону захисника особи при виконанні професійних обов'язків.

Ключові слова: кримінальне право, кримінально-правова характеристика, кримінальне правопорушення, посягання, вбивство, захисник, представник особи.

АННОТАЦІЯ

Логвинський В. Уголовно-правовий характеристика посягательства на захисника или представителя лица. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Національний університет «Одеська юридическа академия». Одесса. 2021.

Диссертация является первым в Украине комплексным исследованием уголовно-правовой характеристика посягательства на защитника или представителя лица.

Впервые аргументирована необходимость изменения названия раздела XVIII Особенной части УК Украины и предложена следующая редакция: «Уголовные преступления против деятельности, связанной с осуществлением правосудия или правоохранительной деятельности».

На основе положительного зарубежного опыта, учитывая то, что мотив совершения преступления может быть обусловлен недовольством такой законной деятельностью, мстостью за такую законную деятельность, а также касаться прошлой, нынешней или будущей законной деятельности потерпевшего, предложено дополнить ч. 1 ст. 398, ч. 2 ст. 398, ч. 3 ст. 398, ч. 1 ст. 400 УК Украины после слов «связанной с предоставлением правовой помощи» словами «для прекращения или изменения характера такой деятельности или по мотивам мести».

Впервые осуществлена систематизация положений уголовных кодексов зарубежных стран романо-германской правовой семьи по криминализации посягательств на защитника или представителя лица, что показало наличие трех основных подходов к криминализации таких деяний, а именно: 1) криминализация деяния «посягательство на защитника или представителя лица» на уровне отдельной статьи; 2) криминализация деяния «посягательство на защитника или представителя лица» в одной статье с другими участниками судебного процесса (адвоката, прокурора, эксперта, переводчика или свидетеля в ходе судебного разбирательства, с целью изменить ход судебного разбирательства и др.); 3) криминализация деяния «посягательство на защитника или представителя лица» путем обобщения в качестве квалифицирующего признака другого уголовного преступления.

Усовершенствовано предложение по изменению названия ст. 400 УК Украины на «умышленное убийство или покушение на убийство лица, осуществляющего правоохранительную деятельность»; подходы к определению видового объекта посягательств как порядка осуществления правоохранительной деятельности, лицом, оказывающим правовую помощь, защите личных, имущественных прав и интересов лица, осуществляющего такую деятельность, и его близких родственников.

Получили дальнейшее развитие положения по определению круга потерпевших от посягательств на защитника или представителя лица и внесению соответствующих изменений в нормы ст. 398, 400 УК Украины. Дополнительно тексты статей после слов «в отношении близких родственников» словами «и членов их семьи», подходы по устранению недостатков законодательной техники на технико-юридическом уровне в текстах ст. ст. 398, 400 УК Украины, и именно в ч. 2 ст. 398 слова «легких или средней тяжести телесных повреждений» предложено употребить в единственном числе «легкого или средней тяжести телесного повреждения», поскольку для квалификации по этому признаку достаточно одного такого повреждения. в ч. 1 ст. 400 перед словом «убийство» добавить «умышленное».

Практическое значение полученных результатов заключается в том, что выводы и предложения, изложенные в работе, могут быть использованы в научно-исследовательской работе – для дальнейшего исследования нормы об уголовной ответственности за посягательство на защитника или представителя лица: правотворческой деятельности для совершенствования нормы УК Украины, которая устанавливает ответственность за посягательство на защитника или представителя лица; правоприменительной деятельности для правильной уголовно-правовой квалификации посягательства на защитника или представителя лица; в учебном процессе при изучении дисциплин «Уголовное право Украины», «Сравнительное уголовное право».

Установлено, что объективная сторона статьи 400 УК Украины имеет формально-материальный характер, и когда в процессе посягательства на жизнь защитника или представителя лица действия преступника не приводят к факту пленению смерти потерпевшего и причиняется вред его здоровью, в этом случае необходима дополнительная квалификация по статьям УК Украины, предусматривающим ответственность за уголовные правонарушения против здоровья. Отсутствие вреда здоровью защитника или представителя лица через незаконченное покушение и отсутствие в действиях виновного состава другого уголовного преступления предусматривает квалификацию содеянного виновным только по статье 400 УК Украины.

Ключевые слова: уголовное право, уголовно-правовая характеристика, уголовное преступление, посягательство, убийство, защитник, представитель лица.

SUMMARY

Logvinsky G.V. Criminal-legal characteristics of encroachment on the defender or representative of a person – Manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Penal Law. National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2021.

The dissertation is the first in Ukraine complex research of the criminal-legal characteristic of encroachment on the defender or the representative of the person.

For the first time, the need to change the title of Section XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine was argued and the following wording was proposed: "Criminal offenses against activities related to the administration of justice or rights defending activities."

Based on positive foreign experience, given that the motive for the crime may be due not only to lawful (lawful) activities of the victim but also illegal, dissatisfaction with such lawful activities, revenge for such lawful activities, as well as the past, present or future legal activities of the victim, it is proposed to supplement Part 1 of Art. 398, part 2 of Art. 398, part 3 of Art. 398, part 1 of Art. 400 of the Criminal Code of Ukraine after the words "related to the provision of legal assistance" with the words "for the termination or change of the nature of such activities or for reasons of revenge."

In addition, for the first time, the provisions of the Criminal Code of foreign countries to the Romano-Germanic legal family on the criminalization of encroachments on a lawyer or representative of a person were systematized, which showed the existence of three main approaches to the criminalization of such acts, namely: 1) criminalization at the level of a separate article; 2) criminalization of an act of encroachment on a defense counsel or a person's representative in the same article with other participants in the trial (lawyer, prosecutor, expert, translator or witness during the trial, in order to change the course of the trial, etc.); 3) criminalization of an act of encroachment on a defense counsel or a person's representative by forming another criminal offense as a qualifying feature.

The proposal to change the name of Art. 400 of the Criminal Code of Ukraine for "premeditated murder or attempted murder of a person carrying out human rights activities": approaches to defining the specific object of encroachment as a procedure for carrying out human rights activities by a person providing legal assistance, protection of personal, property rights and interests of the person carrying out such activities and his close relatives.

The development of criminal law on encroachment on a lawyer or a representative of a person in the twentieth century was progressive. As these norms are inextricably linked with the development of the legal profession, full-fledged criminal protection of lawyers was developed only at the turn of the second millennium with growing concern for life and health of lawyers and legal representatives. The latest stage in the development of such norms in Ukraine began with the collapse of the bipolar system in the world and the transition of the state from a totalitarian to a democratic regime, which led to a change in the state's value system and criminal protection of the defender.

Key words: criminal law, criminal-legal characteristic, criminal offense, encroachment, murder, defender, representative of a person.

Підписано до друку 16.08.2021 р. Формат 60х90 1/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 2108-16.

Видано і віддруковано в ДП «Фенікс»
(Спеціально створена видатничою справою /К. № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоспарюва, 25.
Тел.: +38050 7775901 – +38048 7959160
e-mail: fenix-jed@ukr.net
www.fenix-shocks.com